

УДК 338.24+65.012.8

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ЗАХИСНИХ ЗАХОДІВ В УПРАВЛІННІ ВИТРАТАМИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Христенко Л.М.

CONCEPTUAL BASES OF THE MECHANISM OF CREATION OF SYSTEM OF PROTECTIVE MEASURES IN MANAGEMENT OF EXPENSES FOR ENSURING ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

Khristenko L.M.

У статті розкрито сутність та доведена значущість загроз у реалізації процесу забезпечення економічної безпеки підприємства; встановлено зв'язок між загрозами, заходами протидії загрозам і витратами на забезпечення економічної безпеки підприємства; виявлено місце загроз та системи захисних заходів протидії загрозам у концептуальній моделі управління витратами на забезпечення економічної безпеки підприємства; доведено, що механізм побудови системи захисних заходів має опиратися на стратегію економічної безпеки підприємства, цільові орієнтири, що засвідчують стан захищеності підприємства, цільові об'єкти забезпечення економічної безпеки та цільові пріоритети між функціональними сферами діяльності підприємства; з метою підвищення результативності управлінської діяльності поняття загроз доповнене дуалістичним поняттям ризику в частині імовірності настання загрози та вірогідності різних за розмірами негативних наслідків від дії загроз.

Ключові слова: загрози, ризику, забезпечення економічної безпеки, заходи протидії загрозам, витрати на забезпечення економічної безпеки, стратегія забезпечення економічної безпеки, орієнтири економічної безпеки, об'єкти економічної безпеки.

Постановка проблеми. За сучасних умов нестабільності, як політичної, так і економічної, а також ускладненого виявлення та врахування багатьох чинників та критеріїв функціонування сучасних суб'єктів господарської діяльності відбувається актуалізація питань, що присвячені забезпеченню економічної безпеки підприємств, яка у загальному розумінні є діяльністю по захисту підприємства від впливу різноманітних загроз. Дослідження у статті спирається на думку, що серед відомих із наукових джерел різновидів дестабілізуючих чинників у діяльності підприємств, як то загрози, виклики, небезпеки, ризику, саме загрози є наріжним камінням у питаннях забезпечення економічної безпеки

підприємства. На користь цього твердження зазначимо, що загроза, по-перше, є наслідком небезпеки, її конкретною (реальною) формою вияву, яка передбачає чітко визначений об'єкт, на який спрямована дія; по-друге, загроза є чинником, вплив якого інтерпретується виключно як негативний, тобто такий, що може нести шкоду безпеці певного (заздалегідь визначеного) об'єкта; по-третє, загрозам притаманні статика (негативний вплив на об'єкт через існуючі умови, явища, процеси) та динаміка (негативний вплив на об'єкт через зміну умов, явищ, протікання процесів, настання подій, здійснення дій); по-четверте, шкода безпеці підприємства як соціально-економічній системі з боку загроз проявляється у вигляді отримання додаткових витрат, втрат або збитків, недоотримання вигоди, небажаних змін параметрів безпеки, і, як наслідок, порушення стійкості функціонування підприємства та відхилення від обраної стратегії розвитку [1, с. 175].

Протидіяти загрозам діяльності підприємства, тобто забезпечувати його економічну безпеку шляхом запровадження певних заходів або дій, можливо у різний спосіб, як то: пошук найбільш ефективних способів використання ресурсів, захист потенціалу підприємства, його бізнесових інтересів та економічної свободи, підтримка конкурентних переваг, посилення задоволеності й гармонізації інтересів не лише самого підприємства, а й суб'єктів внутрішнього і зовнішнього середовища, що з ним взаємодіють та ін. Наразі, стає зрозумілим, що забезпечення економічної безпеки є окремим, частково самостійним, а частково вписаним в операційну діяльність підприємства, без жорсткої формалізації як з боку держави, так і з боку керівництва підприємства, складним (через необхідність системного та процесного укладання та узгодження) видом діяльності по досягненню бажаного стану або міри

захищеності підприємства від впливу загроз, який, як і будь-який інший вид діяльності, пов'язаний із виникненням різноманітних за своїми ознаками (ступінь відкритості, міра участі в операційному процесі, альтернативність рішень, вид використовуваних ресурсів, функціональні зони виникнення, етап забезпечення економічної безпеки, альтернативна цінність, рівень достатності, часовий горизонт, джерело відшкодування та ін.) витрат на реалізацію системи захисних заходів. Цілком природним є те, що виникнення цих витрат, одночасно з очікуваним ефектом, приводить до зменшення економічної вигоди (фінансового результату, власного капіталу) підприємства. А отже, надійна організація управління витратами на забезпечення економічної безпеки підприємства може стати запорукою ефективною реалізації цього напрямку діяльності і розпочинається вона із побудови системи захисних заходів від впливу загроз.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідженню загроз, а також пов'язаних з ними інших базових дестабілізуючих чинників, як то виклики, небезпеки, ризики, встановленню їхніх спільних та відмінних ознак присвячена досить значна кількість наукових робіт різних авторів. До таких авторів належать: Г.В. Козаченко, О.М. Лященко, Є.І. Овчаренко, Ю.С. Погорелов, Г.О. Мінаєв, О.В. Орлик, І.П. Мігус, С.М. Лаптев, Н.Н. Пойда-Носик, О.О. Мельник, Є.М. Рудніченко, С.М. Лаптев, В.Г. Алькема, В.С. Сідак, М.І. Копитко та багато інших [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 та ін.]. Поряд з ґрунтовним концептуально-теоретичним висвітленням питань щодо загроз, їхньої комплексності та системності, значення у забезпеченні економічної безпеки підприємства потребують додаткового вивчення питання щодо концептуальних, методологічних та методичних засад механізму побудови системи захисних заходів протидії впливу загроз на результат (стан або міру) економічної безпеки підприємства та управління витратами на тлі реалізації цього процесу.

Мета статті. Оскільки процес управління витратами на забезпечення економічної безпеки підприємства має ґрунтовно опиратися на систему захисних заходів протидії загрозам, то метою статті є встановлення та обґрунтування концептуальних основ вироблення та реалізації механізму побудови такої системи.

Матеріали і результати дослідження. Особливої уваги серед усіх базових дестабілізуючих чинників потребують загрози, адже саме їхній вплив на діяльність підприємства викликає необхідність здійснення комплексу заходів з метою попередження виникнення додаткових витрат, збитків та втрат шляхом прийняття відповідних управлінських рішень.

У концептуальній моделі проблемних питань, які виникають в управлінні витратами на забезпечення економічної безпеки підприємства і проявляються через складність ідентифікації таких витрат

[14, с. 225], загрози фігурують як у зоні суб'єкта забезпечення економічної безпеки підприємства в частині складності ідентифікації та оцінювання загроз, вплив яких може призвести до небажаних змін у діяльності підприємства, так і у зоні об'єкта забезпечення економічної безпеки підприємства через прихованість, розпорошеність та альтернативність заходів протидії загрозам. А отже має бути вироблений такий механізм побудови системи захисних заходів протидії загрозам, який би дозволяв, з одного боку, здійснювати якісне розпізнавання актуальних загроз економічній безпеці підприємства з наданням їхньої різносторонньої характеристики, що дозволить оцінити саму загрозу (за її класифікаційними ознаками у статичній та динамічній), імовірність (ризик) її настання та вірогідність (ризик) різних за розмірами наслідків від загрози за умови прийняття того чи іншого управлінського рішення. З іншого боку, результатом реалізації такого механізму мають стати чітко визначені заходи протидії загрозам з огляду на стратегію, цільові об'єкти та цільові орієнтири (результати) забезпечення економічної безпеки підприємства.

Розпочати вибудовування системи захисних заходів протидії загрозам у забезпеченні економічної безпеки підприємства слід із визначення й обґрунтування вибору стратегії, концептуальні особливості якої накладуть свої відбитки і на управління витратами на забезпечення економічної безпеки. Будь-яка стратегія забезпечення економічної безпеки підприємства, перш за все, ґрунтується на виборі способу реагування на виникнення загроз, що дозволяє визначити такі її типи [15, с. 69]:

превентивна (стратегія випереджувальної протидії) – це стратегія, що спрямована на збереження належного рівня безпеки шляхом попередження виникнення можливих загроз. Цей тип стратегії орієнтований на прогнозування, завчасне виявлення загроз, цілеспрямоване дослідження політичної та економічної ситуації як всередині підприємства, так і у зовнішньому середовищі. Для вирішення такого об'ємного завдання формуються, як правило, спеціальні підрозділи або служби безпеки;

реальна (стратегія адекватної відповіді) – це стратегія, що передбачає реагування на загрози безпосередньо в момент їхнього впливу на діяльність підприємства. Стратегія такого типу пов'язана з необхідністю миттєвого реагування на загрози, які виникають у діяльності підприємства. Вони діють за принципом «виникнення загрози — відбиття її дії». Створення спеціальних підрозділів (служб) або залучення спеціалістів для вирішення завдання по забезпеченню економічної безпеки у такий спосіб відбувається, як правило, ситуативно, і навіть інколи, спонтанно;

ліквідаційна – це стратегія, що передбачає відновлення рівня економічної безпеки та компенсацію завданого збитку чи упущеної вигоди. Така стратегія, спрямована на відшкодування (компенсацію) отриманих збитків (втрат). Доцільність її за-

провадження виявляється у разі, коли на відшкодування (компенсацію) збитків (втрат) підприємство має реальні ресурси (резерви, джерела). Відсутня необхідність створення та утримування спеціальних служб або підрозділів.

У монографії таких авторів як С.М. Лаптев, В.Г. Алькема, В.С. Сідак, М.І. Копитко виокремлені типи стратегій, прийняття яких залежить від співвідношення між рівнем економічної безпеки та рівнем зовнішніх й внутрішніх загроз. До них відносять:

захисну стратегію – передбачає реалізацію ряду взаємопов'язаних заходів, спрямованих на нейтралізацію впливу дестабілізуючих чинників; умовою для її прийняття є низький рівень економічної безпеки підприємства і високий рівень зовнішніх та внутрішніх загроз;

адаптаційну стратегію – передбачає здійснення обумовленого переліку взаємопов'язаних заходів, спрямованих на удосконалення забезпечення економічної безпеки підприємства з метою підвищення рівня безпеки та недопущення реалізації загроз із найвищим рівнем впливу; умовою для її прийняття є достатній рівень економічної безпеки підприємства і допустимий рівень зовнішніх та внутрішніх загроз;

пасивна стратегія – передбачає відслідковування змін у зовнішньому та внутрішньому середовищах, розроблення превентивних захисних заходів з можливістю швидкої реакції з мінімальними втратами ресурсів; умовою для її прийняття є високий рівень економічної безпеки підприємства і низький рівень зовнішніх та внутрішніх загроз [13].

Який би тип стратегії забезпечення економічної безпеки не був обраним на підприємстві, слід пам'ятати, що така стратегія за своїм змістом є функціональною і, як будь-яка функціональна стратегія, є невід'ємною частиною загальної стратегії функціонування і розвитку підприємства. Залежно від зміни головної стратегічної мети підприємства відбувається беззаперечна зміна реагування на загрози його діяльності і, як наслідок, зміна типу захисної стратегії. В свою чергу, кожному типу стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства відповідає певний комплексний набір захисних заходів, що уніфікує як самі витрати (за переліком класифікаційних ознак), так процес їхнього управління на підприємстві.

Механізм побудови системи захисних заходів забезпечення економічної безпеки підприємства має складний характер і не обмежується лише стратегічною складовою реагування на вплив загроз. Ще одним концептуальним моментом, на якому має ґрунтуватися механізм побудови системи захисних заходів є цілеполягання, яке може змінювати комплекс заходів протидії впливу загрозам виходячи із цільових проміжних та кінцевих установок (орієнтирів), які свідчать про стан (міру) захищеності діяльності підприємства, цільових об'єктів забезпечення економічної безпеки та цільових пріоритетів

між функціональними сферами діяльності підприємства.

Орієнтири економічної безпеки підприємства можуть відобразитися у вигляді різних критеріїв та показників. Так, наприклад, у якості первинного і найбільш узагальнюючого орієнтира економічної безпеки можна прийняти показник економічної дієвості, який характеризує здатність підприємства досягати встановлені цілі і виконувати завдання по реалізації власної місії щодо здійснення ефективної діяльності та розвитку підприємства у стратегічній перспективі. Якщо підприємство здатне у повній мірі досягати встановлені цілі та виконувати заплановані завдання, то воно, як правило, може забезпечити опір впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища. Міра економічної дієвості (як по підприємству в цілому, так і за окремими напрямками фактичних параметрів досягнення цілей до планових.

В свою чергу кожна із цілей, що встановлюється для забезпечення економічної безпеки підприємства, має власну структуру підцілей, які обумовлюються різними аспектами, і міра реалізації яких обов'язково має бути врахована при визначенні загального показника дієвості. До таких аспектів можна віднести:

організаційні (збереження підприємства як юридичної одиниці, збереження його організаційної цілісності, побудова оптимальної організаційної структури, створення ефективної системи управління, забезпечення технологічної незалежності, результативне функціонування основних підрозділів по виконанню своїх функцій задля досягнення загальної цілі діяльності підприємства а ін.);

правові (створення умов правового захисту усіх сторін діяльності підприємства, захист законних прав та інтересів підприємства, відповідність діяльності підприємства у всіх його сферах дії чинного законодавства та ін.);

інформаційні (збереження захищеності внутрішньої конфіденційної інформації та комерційної таємниці у різний спосіб та у різних її формах; створення умов для ефективного інформаційного забезпечення роботи всіх структурних підрозділів підприємства та ін.);

кадрові (надійна організація безпеки роботи персоналу на підприємстві; підвищення виробничо-інтелектуального потенціалу персоналу підприємства та ін.);

економічні (стабільність або зростання основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства, як то: розмір активів і власного капіталу та їхня рентабельність; обсяг річного обороту, ділова активність і рентабельність діяльності; фінансова стійкість і незалежність підприємства, його платоспроможність; рівень конкурентоспроможності й динаміка його зміни та ін.).

Крім того серед аспектів, які впливають на будову системи орієнтирів забезпечення економічної

безпеки підприємства, можна виділити функціональну доцільність (пріоритетність) в організації усього захисного процесу. Така пріоритетність може бути загальною, як то протидія усім дестабілюючим загрозам, або частковою: протидія загрозам втрати капіталу і майна підприємства, збереженню його інтересів і можливостей на ринку товарів і послуг; створення максимально сприятливих умов для ведення інноваційно-інвестиційної діяльності; активізація зовнішньоекономічної діяльності з можливістю виходу на міжнародні ринки; створення умов для запровадження диверсифікації операційної діяльності підприємства; створення максимально гнучкої системи ефективного використання ресурсів на підприємстві та ін.

Приймаючи до уваги обрану стратегію забезпечення економічної безпеки підприємства та, на її основі, встановлених установок (орієнтирів) стану захищеності діяльності підприємства стає можливим вирішення цільових об'єктів, по відношенню до яких мають вироблятися та реалізовуватися сценарії подолання впливу загроз. Ґрунтуючись на припущенні про системну природу підприємства як інтегратора різноманітних соціально-економічних елементів як у просторі, так і у часі, стає можливим вирішення та системна ув'язка цільових об'єктів, у межах яких має відбуватися захист від дії загроз.

Найбільш розповсюдженим просторовим критерієм побудови фундаментальної системи об'єктів впливу загроз економічній безпеці підприємства є функціональна системність безпосередньо самої категорії «економічна безпека підприємства». Покладаючись на думки різних авторів [3, с. 175; 5, с. 49; 16, с. 154; 14, с. 255], до функціональних елементів (зон), які складають економічну безпеку підприємства, відносять: фінансову, виробничо-технологічну, ринкову або маркетингово-збутову, адміністративну або інтелектуально-кадрову, інформаційно-аналітичну, правову, екологічну та силову складові. Є і більш поширені структури, проте вони, як правило, є лише більш деталізованими функціональними зонами господарчої діяльності підприємства, у межах яких можуть виникати загрози його економічній безпеці [1, с. 175]. Доведення значущості тих або інших функціональних сфер діяльності підприємства дозволяє визначити і розподілити цільову пріоритетність зон захисту економічної безпеки.

Динамічна діяльність підприємства як відкритої соціально-економічної системи потребує при формуванні захисних заходів протидії загрозам у межах цільових об'єктів та прийнятті управлінських рішень щодо їхньої реалізації, врахування додаткових інформаційних аспектів, як то класифікаційні ознаки загроз, які зустрічаються у діяльності підприємства, а також статичну й динамічну природу цих загроз.

Слід зауважити, що питанням класифікації загроз у діяльності підприємства з метою їхньої уніфікації та систематизації присвячена досить значна кількість наукових робіт вітчизняних і закордон-

них авторів, і до сьогодні така робота продовжується, додаються нові критерії та види загроз. Тож, загрози поділяються в залежності від: місця виникнення (зовнішні і внутрішні загрози), масштабу (загроза певній сфері діяльності та загроза господарській діяльності в цілому); можливості передбачення (прогнозовані і непрогнозовані загрози); можливості попередження (загрози, що піддаються контролю і попередженню з боку підприємства, та загрози, які не знаходяться в зоні впливу підприємства); свідомої дії виконавця (об'єктивні і суб'єктивні загрози), систематичності прояву (систематичні і несистематичні загрози), тривалості дії (тимчасові та постійні загрози); ступеня керованості (керовані і некеровані загрози), можливості нейтралізації (такі, що піддаються і не піддаються нейтралізації), впливу на функціональні зони економічної безпеки (ті, що впливають на всі зони та ті, що впливають на декілька або одну зону), моменту виникнення (актуальні і потенційні загрози), об'єктивності існування (реальні і минулі загрози), частоти виникнення (постійні і випадкові загрози), ступеню очевидності (явні і приховані загрози), впливу на об'єкт (активні і пасивні загрози), вірогідності реалізації (реальні і потенційні загрози), тривалості впливу на результати діяльності і розвитку підприємства (довготермінові, короткотермінові загрози), характеру прояву (закономірні і випадкові загрози) та ін. [8, с. 155; 13, с. 20]. Отже, перш ніж виробити захисний захід протидії у межах обраної стратегії, кожна загроза, вплив якої може привести до зміни цільового орієнтиру у діяльності підприємства через вплив на цільовий об'єкт забезпечення економічної безпеки, має отримати свою розширену характеристику за класифікаційними ознаками. Враховується також статика загрози, коли зберігаються усі умови, явища або процеси, що привели до її появи, а також динаміка загрози, яка засвідчує трансформацію її впливу у ситуації зміни таких умов, явищ або процесів.

З метою підвищення управлінського впливу на дію загроз, що виникають у діяльності підприємства, додається вивчення категорії ризику, який у дослідженні розглядається, з одного боку, як імовірність настання загрози, з іншого, як усвідомлену частину загрози, тобто як вірогідність різних за розмірами негативних наслідків від її дії. Отримана таким чином додаткова інформація дозволяє підвищити результативність управлінської діяльності при прийнятті рішень щодо формування заходів з врегулювання впливу загроз на рівень економічної безпеки підприємства. Імовірність настання загрози та вірогідність розміру втрати може відобразитися у такий спосіб: низька імовірність настання загрози – вплив загрози не перешкоджає діяльності підприємства; висока імовірність настання загрози з вірогідними мінімальними втратами (наприклад, втрачається дохід від однієї операції або відбувається незначне недоотримання прибутку) – вплив може привести до часткової (некритичної) зміни діяльності; висока імовірність настання загрози з

вірогідними помірними втратами (наприклад, відбувається втрата річного прибутку, часткова втрата платоспроможності) – вплив загрози може спричинити допустимі зміни у діяльності підприємства; висока імовірність настання загрози з вірогідними високими втратами (наприклад, втрата фінансової стійкості і незалежності підприємства, втрата його майна) – вплив може причинити значну зміну або навіть припинення діяльності. Взаємозв'язок «загроза – імовірність (ризик) настання загрози – вірогідність (ризик) розміру втрати від дії загрози» наведено на прикладі фінансової зони забезпечення економічної безпеки. Таку форму зв'язку можна встановити у будь-якій іншій сфері, яка відповідає за захист діяльності підприємства від впливу загроз.

Висновки. Таким чином, забезпечення економічної безпеки є тим видом діяльності на підприємстві, який, приймаючи до уваги сучасні обставини функціонування усіх господарюючих суб'єктів, отримав значний розвиток та поступове виокремлення у складі комплексних систем операційної діяльності та управління підприємством. Головним результатом, що очікується власниками та керівництвом підприємства від реалізації цього виду діяльності, є надбання такого стану захищеності підприємства від дії загроз, який у змозі забезпечити тривале й ефективне функціонування підприємства (здатність здійснювати прибуткову діяльність у поточному й перспективному періодах, підтримувати належний стан фінансово-економічної стійкості, платоспроможності та ін.) та його розвиток (здатність досягати, підтримувати та покращувати свою конкурентну позицію у нестабільному та мінливому конкурентному середовищі). Стратегічно орієнтована комплексна система цільових проміжних і кінцевих установок (орієнтирів) економічної безпеки підприємства у поєднанні із цільовими об'єктами забезпечення економічної безпеки та цільовими пріоритетами між функціональними сферами діяльності підприємства є підґрунтям для побудови системи захисних заходів, що стане надійною основою для ідентифікації витрат у забезпеченні економічної безпеки та створення ефективної системи управління таким специфічним об'єктом. А отже, актуальним постає подальша прикладна архітектура заходів протидії загрозам економічній безпеці підприємства з урахуванням висвітлених у статті концептуальних моментів.

Л і т е р а т у р а

- Христенко Л.М. Значення небезпек, загроз і ризиків у формуванні витрат на забезпечення економічної безпеки підприємства / Л.М. Христенко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2016. – № 6 (230). – С. 175-181
- Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : [монография] / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. — К.: Либра, 2003. — 280 с.
- Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : [монографія] : в 3 т. Т.1 / [Ляшенко О. М., Погорелов Ю. С., Безбожний В. Л. [та ін.]; за заг. ред. Г. В. Козаченко. — Луганськ: Елтон-2, 2010. — Т. I. — 2010. — 282 с.
- Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : [монографія] : в 3 т. Т. 2 / О.М. Ляшенко, Ю. С. Погорелов [та ін.]; за заг. ред. Г. В. Козаченко. — Луганськ : ТОВ «Віртуальна реальність», 2012. — 318 с.
- Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : [монографія]. / О. М. Ляшенко. — Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. — 400 с.
- Овчаренко Є. І. Система Економічної безпеки підприємства: формування та цілепокладання : [монографія] / Є. І. Овчаренко. — Лисичанськ : ПромЕнерго, 2015. — 483 с.
- Минаев Г. А. Безопасность организации : [учебник] / Г. А. Минаев. — К.: КНТ, 2009. — 440 с.
- Орлик О. В. Анализ факторов влияния на экономическую безопасность предприятий та методы защиты от загроз і нейтралізації їх наслідків [Текст] / О. В. Орлик // Тренди та інновації в сучасній економіці : колективна монографія / за ред. О. С. Іванілова. — Харків : ХНУБА, 2015. — С. 154–165.
- Мігус І. П. Необхідність розмежування понять «загроза» та «ризик» при діагностиці економічної безпеки суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / І. П. Мігус, С. М. Лаптев. — Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=821>
- Пойда-Носик Н. Н. Ризики і джерела загроз фінансовій безпеці акціонерних товариств у сучасних умовах [Електронний ресурс] //Режим доступу: www.teologia.org.ua/20110920172/statti/dokladi/riziki-i-djerelezagroz-finansovii-bezpeci-akcionernix-tovaristvu-suchasnix-umovax-172.html. – 2012.
- Мельник О. О. Система загроз економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / О. О. Мельник // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Технічний прогрес і ефективність виробництва. — Харків : НТУ «ХПІ». — 2011. — № 25. — С. 97–103. — Режим доступу : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/>.
- Рудніченко Є.М. Загроза, ризик, небезпека: сутність та взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Є. М. Рудніченко // Економіка. Менеджмент. Підприємство. — 2013. — № 25(1). — С. 188–195. — Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/esmeri>
- Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємств: монографія / С.М. Лаптев, В.Г. Алькема, В.С. Сідак, М.І. Копитко; за ред. Копитко М.І. — К.: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2017. — 508 с.
- Христенко Л.М. Проблемні питання в управлінні витратами на забезпечення економічної безпеки підприємства / Л.М. Христенко // Економіка. Менеджмент. Підприємство. Луганськ: Видавництво СНУ ім. В.Даля. – № 25 (2). – 2013. – С. 225-232.
- Воронкова А. Е. Сценарний підхід до вибору стратегії забезпечення економічної безпеки експортної діяльності підприємства / А. Е. Воронкова, О. В. Свірідова // Вісник Хмельницького національного

університету [текст]. — 2009. — №4. — Т. 1. — С.69–99.

16. Христенко Л.М. Ідентифікація витрат на забезпечення економічної безпеки підприємства [Текст] / Л.М. Христенко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. Луганськ: Видавництво СХУ ім. В. Даля. — № 26 (2). — 2014. — С. 154–162.

References

1. Khrystenko L.M. Znachennia nebezpek, zahroz i ryzykiv u formuvanni vytrat na zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva / L.M. Khrystenko L.M. // Visnyk Shkhidnoukra-inskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia. — 2016. — № 6 (230). — S. 175–181
2. Kosatschenko A. W. Jekonomitscheckaja besopacnost' predpriatija: cushnost' i mechanism obecpetschenija : [monografija] / A. W. Kosatschenko, W. P. Ponomarew, A. N. Ljaschenko. — K.: Libra, 2003. — 280 s.
3. Systema ekonomichnoi' bezpeky: derzhava, region, pidpryjemstvo : [monografija] : v 3 t. T.1 / [Ljashenko O. M., Pogorelov Ju. S., Bezbozhnyj V. L. [ta in.] ; za zag. red. G. V. Kozachenko. — Lugans'k: Elton–2, 2010. — T. I. — 2010. — 282 s.
4. Systema ekonomichnoi' bezpeky: derzhava, region, pidpryjemstvo : [monografija] : v 3 t. T. 2 / O.M. Ljashenko, Ju. S. Pogorelov [ta in.]; za zag. red. G. V. Kozachenko. — Lugans'k : TOV «Virtual'na real'nist'», 2012. — 318 s.
5. Ljashenko O. M. Konceptualizacija upravlinnja ekonomichnoju bezpekoju pidpryjemstva : [monografija]. / O. M. Ljashenko. — Lugans'k: vyd-vo SNU im. V. Dalja, 2011. — 400 s.
6. Ovcharenko Je. I. Systema Ekonomichnoi' bezpeky pidpryjemstva: formuvannja ta cilepokladannja : [monografija] / Je. I. Ovcharenko. — Lysychans'k : PromEnerg, 2015. — 483 s.
7. Minaev G. A. Bezopasnost' organizacii : [uchebnik] / G. A. Minaev. — K.: KNT, 2009. — 440 s.
8. Orlik O. V. Analiz faktoriv vplivu na ekonomichnu bezpeku pidpriemstv ta metodi zahistu vid zagroz i nejrualizacii ih naslidkiv [Tekst] / O. V. Orlik // Trendi ta innovacii v suchasnij ekonomici : kolektivna monografija / za red. O. S. Ivanilova. — Harkiv : HNUBA, 2015. — S. 154–165.
9. Migus I. P. Neobhidnist' rozmezhuvannja ponjat' «zagroza» ta «rizik» pri diagnostici ekonomichnoi bezpeki sub'ektiv gosudarjuvannja [Elektronnij resurs] / I. P. Migus, S. M. Laptjev. — Rezhim dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=821>
10. Pojda-Nosik N. N. Riziki i dzherela zagroz finansovij bezpeci akcionernih tovaristv u suchasnih umovah [Elektronnij resurs] //Rezhim dostupu: www.teologia.org.ua/20110920172/statti/dokladi/riziki-i-djerele-zagroz-finansoviie-bezpeci-akcionernix-tovaristvu-suchasnix-umovah-172.html. — 2012.
11. Mel'nik O. O. Sistema zagroz ekonomichnoi bezpeki pidpriemstva [Elektronnij resurs] / O. O. Mel'nik // Visnik Nacional'nogo tehnicnogo universitetu «Harkivskij politehnicnij institut». Tehnicnij progres i efektnist' virobnictva. — Harkiv : NTU «HPI». — 2011. — № 25. — S. 97–103. — Rezhim dostupu: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/>.
12. Rudnichenko С.М. Zagroza, rizik, nebezpeka: sutnist' ta vzaemozv'jazok iz sistemoju ekonomichnoi bezpeki pidpriemstva [Elektronnij resurs] / С. М. Rudnichenko // Экономика. Менеджмент. Підприємництво. — 2013. —

№ 25(1). — S. 188–195. — Rezhim dostupu: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/есmepi>

13. Kompleksne zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv: monografija / S.M. Laptjev, V.H. Alkema, V.S. Sidak, M.I. Kopyt-ko; za red. Kopytko M.I. — K.: VNZ «Universytet ekonomiky ta prava «KROK», 2017. — 508 s.
14. Khrystenko L.M. Problemni pytannja v upravlinni vytratamy na zabezpechennja ekonomichnoi' bezpeky pidpryjemstva [Tekst] / L.M. Hrystenko // Ekonomika. Menedzhment. Pidpryjemnyctvo. Lugans'k: Vydavnyctvo SNU im. V. Dalja. — № 25 (2). — 2013. — S. 225–232.
15. Voronkova A. E. Stsenarnyi pidkhid do vyboru stratehii zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky eksportnoi diialnosti pidpriemstva / A. E. Voronkova, O. V. Sviridova // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu [tekst]. — 2009. — №4. — Т. 1. — S.69–99
16. Khrystenko L.M. Identyfikacija vytrat na zabezpechennia ekonomichnoi' bezpeky pidpryjemstva [Tekst] / L.M. Hrystenko // Ekonomika. Menedzhment. Pidpryjemnyctvo. Lugans'k: Vydavnyctvo SNU im. V. Dalja. — № 26 (2). — 2014. — S. 154–162.

Христенко Л.Н. Концептуальные основы механизма построения системы защитных мероприятий в управлении расходами на обеспечение экономической безопасности предприятия

В статье раскрыта сущность и доказана значимость угроз в реализации процесса обеспечения экономической безопасности предприятия; установлена связь между угрозами, мерами противодействия угрозам и расходами на обеспечение экономической безопасности предприятия; установлено место угроз и системы защитных мероприятий противодействия угрозам в концептуальной модели управления расходами на обеспечение экономической безопасности предприятия; доказано, что механизм построения системы защитных мероприятий должен основываться на стратегии экономической безопасности предприятия, целевых ориентирах, подтверждающих состояние защищенности предприятия, целевых объектах обеспечения экономической безопасности и целевых приоритетах между функциональными сферами деятельности предприятия; с целью повышения результативности управленческой деятельности, понятие угроз дополнено дуалистическим понятием риска в части вероятности наступления угрозы и риска различных по размерам негативных последствий от воздействия угроз.

Ключевые слова: угрозы, риски, обеспечение экономической безопасности, меры противодействия угрозам, расходы на обеспечение экономической безопасности, стратегия обеспечения экономической безопасности, ориентиры экономической безопасности, объекты экономической безопасности.

Khristenko L. Conceptual bases of the mechanism of creation of system of protective measures in management of expenses for ensuring economic security of the enterprise

In article the entity is opened and the significance of threats in implementation of process of support of an economic safety of the enterprise is proved; connection between threats, measures of counteraction to threats and expenses on ensuring economic security of the enterprise is established; the place of threats and the system of protective measures of counteraction to threats in conceptual model of cost manage-

ment on ensuring economic security of the enterprise is established; it is proved that the mechanism of creation of system of protective measures has to be based on the strategy of economic security of the enterprise, the target reference points confirming a condition of security of the enterprise, target subjects to ensuring economic security and target priorities between functional fields of activity of the enterprise; for the purpose of increase in effectiveness of administrative activity, the concept of threats is complemented with a dualistic concept of risk regarding probability of approach of threat and risk of negative consequences, various by the sizes, from impact of threats.

Keywords: *threats, risks, ensuring economic security, measure of counteraction to threats, expenses on ensuring economic security, strategy of ensuring economic security, reference points of economic security, objects of economic security.*

Христенко Л.М. – к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту та маркетингу Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, hristenkoln@gmail.com

Рецензент: д.е.н., проф **Надьон Г.О.**

Стаття подана 12.06.2017.